

Randstad 2040 is nu!

Sterke steden, sterke Randstad,
sterk Nederland

Nicis Institute

Laan van N.O. Indië 300
2593 CE Den Haag
Postbus 90750
2509 LT Den Haag

telefoon +31(0)70 344 09 66
fax +31(0)70 344 09 67
email info@nicis.nl

www.nicis.nl

Mei 2010

Auteurs:

Tineke Lupi
Frank Wassenberg
Cees-Jan Pen

Fotografie: Menno Kuiper cover, p. 4, 26, 30 - Rob Poelenjee p. 12, 7,8, 9, 14, 18, 22, 31

Vormgeving en opmaak: az grafisch serviceburo bv, www.az-gsb.nl, Den Haag

Met dank aan Bart Vink van het ministerie van VROM en alle rapporteurs van de deelsessies voor hun inbreng.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Nicis Institute. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Publicatie en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming. Nicis Institute aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

© Nicis Institute

Randstad 2040 is nu!

Sterke steden, sterke Randstad,
sterk Nederland

Nicis Institute

Den Haag, mei 2010

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
2040 is nu!	9
Sterke steden, sterke Randstad, sterk Nederland	11
Wie niet kiest, verliest	15
Randstad: Pompen of verzuipen	19
Pieken in de Randstad	23
Aan de slag met de Randstad; Rode draden naar 2040	27
Tot slot	31

6 - Nicis Institute - Randstad 2040 is nu!

Samenvatting

De economische positie van de Randstad als krachtige regio, en daarmee heel Nederland, staat ernstig onder druk. In een wereld waar megaregio's, megasteden en Aziatische landen steeds meer de dienst uit maken, dreigen onze grote steden weg te zakken in een moeras van verkeersopstoppingen, stagnerende arbeidsparticipatie, vastgeroeste woningmarkt en voortdurend overleggende bestuurders zonder effectieve daadkracht en resultaat. Om dit tij te keren heeft het kabinet in 2008 de Structuurvisie Randstad 2040 aangenomen. De ambitie is Nederland te versterken door de Randstad als een duurzame Europese topregio te positioneren en daarbij vooral uit te gaan van de kracht en potenties van afzonderlijke steden en regio's. Hiermee wordt de aloude mainportstrategie, Nederland als poort van Europa, vernieuwd en verbreed.

Anderhalf jaar na het vaststellen van de structuurvisie, verkeert Nederland in een financieel-economische crisis en wordt de discussie beheerst door bezuinigingen en heroverwegingen. Dit betekent echter niet dat de lange termijn-doelen in de ijskast kunnen, integendeel. Juist omdat er de komende tijd fundamentele keuzes gemaakt moeten worden, is de Structuurvisie Randstad 2040 actueel. Deze opgave vormde het uitgangspunt van het congres 'Sterke steden, sterke Randstad, 2040 is nu!' op 11 februari in Amsterdam, op verzoek van het ministerie van VROM, georganiseerd door Nicis Institute. De drie centrale sprekers – Leendert Bikker, Aart Jan de Geus en Philip McCann – vroegen om urgentie ter concretisering en versterking van de krachtige ruimtelijke keuzes en de onderschreven ruimtelijk-economische strategie uit de Structuurvisie Randstad 2040. Ze waren eensgezind in hun oproep tot meer (Rijks) focus in de uitvoering van het beleid (bijvoorbeeld via nieuwe sleutelprojecten), global perspective en een krachtige economische visie onder bestuurders op stedelijk en regionaal niveau. Nederland, en de Randstad in het bijzonder, wordt volgens hen te veel gekenmerkt door navelstaren, angst voor de buitenwereld en het elkaar vliegen afvagen. In de deelsessies werd onder andere gepleit voor meer stedelijk arbeidsmarktbeleid, binnenstedelijke verdichting, nadruk op groenblauwe topkwaliteit, integrale vervoerssystemen en de bijdrage van het ruimtelijk beleid aan economisch herstel.

In deze brochure zijn de uitkomsten van het congres verzameld en trekken we conclusies voor de toekomst.

We onderscheiden hierin zes rode draden:

- 1 Kijk naar buiten in plaats van naar binnen
- 2 Handel proactief in de wereldeconomie
- 3 Zet in op wat al sterk is
- 4 Schakel tussen verschillende schaalniveaus
- 5 Bevorder de aantrekkingskracht van steden
- 6 Herdefinieer de rol van de overheid

Hiermee gaat deze brochure verder dan een congresverslag en biedt het de opmaat naar strategische keuzes voor bestuurders op landelijk, regionaal en lokaal niveau. 2040 is nu!

2040 is nu!

'Wie niet kiest, verliest!' Dat was een belangrijke boodschap van het congres 'Sterke steden, sterke Randstad – 2040 is nu!' op 11 februari 2010 in Amsterdam. Het congres werd georganiseerd door Nicis Institute in opdracht van het ministerie van VROM om een verbinding te leggen tussen de Structuurvisie Randstad 2040 en de vraagstukken van vandaag. Doel was bestuurders en professionals op lokaal niveau te doordringen van de urgentie van de ruimtelijke opgaven de komende jaren en de bijzondere positie van steden hierbij. Diverse sprekers op het congres benadrukten in verschillende bewoordingen dat scherpe keuzes en focus, gekoppeld aan een selectieve en krachtige inzet, nodig zijn. Nodig om de Randstad niet te laten dichtslippen, onze leefomgeving aantrekkelijker te maken en internationaal te kunnen concurreren met andere grootstedelijke regio's. Dit werd ondersteund door filmpjes van nederlandlater.tv over de stad van de toekomst¹.

Door de val van het kabinet is de politieke situatie sinds het congres veranderd. Dat maakt de centrale boodschap van dit congres niet minder waardevol en urgent. Integendeel. De huidige financieel-economische omstandigheden versterken de noodzaak tot gerichte, consistente keuzes voor de toekomst.

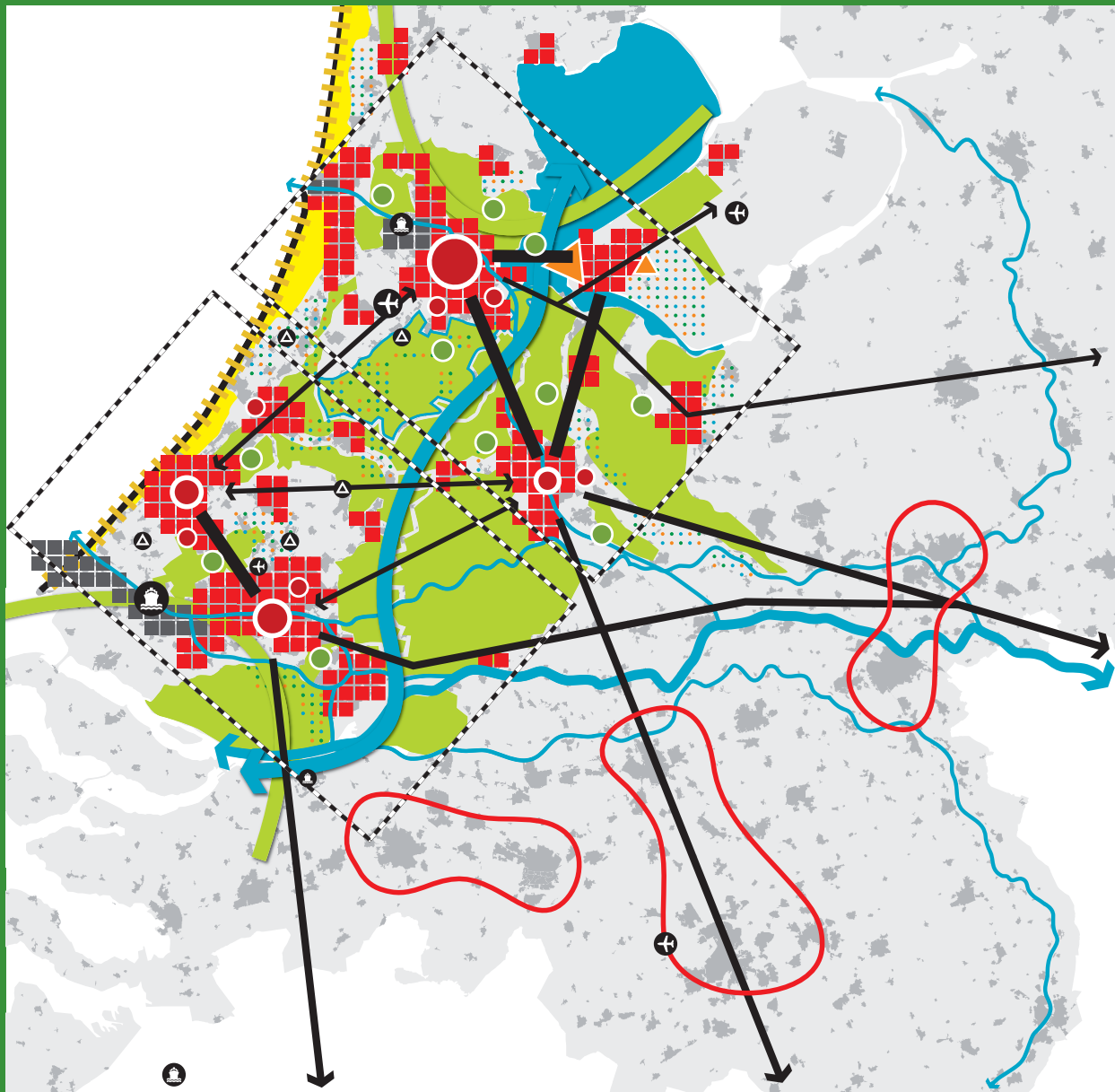
Deelnemers aan het congres 'Sterke steden, sterke Randstad – 2040 is nu!' hebben tegen deze achtergrond, vanuit verschillende invalshoeken, de belangrijkste thema's en keuzes uit de Structuurvisie Randstad 2040 verkend, bediscussieerd en verdiept. Het themanummer van het tijdschrift Nova Terra dat met bijdragen van verschillende experts speciaal voor dit congres was gemaakt, diende hierbij als inspiratie². Het congres bood hiermee perspectief op nieuwe acties en strategische keuzes voor de toekomst.

Om ook diegenen die niet op het congres aanwezig konden zijn van de boodschap te doordringen, zijn de uitkomsten van de dag in deze publicatie verzameld. De verhalen van de drie centrale sprekers – Leendert Bikker, Aart Jan de Geus en Philip McCann – samen met de discussies tijdens de verschillende deelsessies, geven weer waar de ruimtelijke vraagstukken van vandaag, morgen en de komende dertig jaar liggen. Op basis hiervan zijn de belangrijkste conclusies en actiepunten van het congres beschreven. Zo kan deze publicatie ook u ondersteunen bij het maken van strategische keuzes in uw stedelijke regio. 2040 is nu!

¹ Zie www.vrom.nl/randstad2040 en www.nederlandlater.tv.

² Nova Terra Speciale Editie Randstad 2040, februari 2010 uitgegeven door Nirov.

Sterke steden, sterke Randstad, sterk Nederland

In september 2008 stelde het kabinet de Structuurvisie Randstad 2040 vast. De ambitie van de visie is Nederland te versterken door de Randstad als een duurzame Europese topregio te positioneren en daarbij vooral uit te gaan van de kracht en potenties van de steden. Ruim anderhalf jaar later kampt Nederland volop met de gevolgen van de financieel-economische crisis en draait het politieke debat vooral rond bezuinigingen. Toch is het juist nu voor een krachtige Randstad belangrijk de ambities vast te houden en strategische keuzes te maken die in een lange termijn-opgave passen. De internationale concurrentiepositie van de Randstad, en daarmee van Nederland, staat ernstig onder druk. Als we nu geen maatregelen nemen zullen andere regio's in Europa ons snel voorbij streven. Hierdoor komen nationale ambities rond duurzame economische groei, het stimuleren van arbeidsparticipatie en het creëren van krachtige, vitale steden in het gedrang.

In de Structuurvisie Randstad 2040 hebben steden en stedelijke regio's een belangrijke rol. Hiermee kiest het

kabinet duidelijk voor de stad als motor. Wereldwijd blijkt dat krachtige steden meer en meer de concurrentiekracht van megaregio's en daarmee ook van nationale economieën bepalen. Voor Nederland spelen internationaal met name Amsterdam, en in mindere mate Schiphol en Rotterdam, een voorname rol. Dit stelden Buck Consultants International en de Raad voor Ruimtelijk, Milieu en Natuuronderzoek in het verlengde van de structuurvisie vast³. In bredere zin heeft Nederland met de G4 en daaromheen kleinere vitale steden als Amersfoort, Leiden, Haarlem, Zaanstad en Delft, maar ook Wageningen, Den Bosch, Eindhoven en Zwolle, sterke troeven in handen.

Het vergt inzet en daadkracht van alle partijen om deze potentie thans, in tijden van crisis en toenemende mondiale concurrentie, te verzilveren. Daarbij is niet per se de Randstad de maat der dingen, maar gaat het om het aanpakken van opgaven op de schaal die het meest passend is. Meestal is die schaal kleiner, soms groter en soms gelijk

Deelsessie I:

Randstad Urgent

Een visie op de Randstad is één, de Randstad daadwerkelijk aanpakken is twee. Het kabinetsprogramma Randstad Urgent en het interdepartementale project Sneller en Beter zijn instrumenten waarmee doorzettingsmacht gecreëerd wordt voor en door bestuurders en projectleiders. Chris Kuijpers, directeur-generaal Ruimte bij het ministerie van VROM, bestempelt het doorbreken van de trage besluitvorming als een verademing. In deze pragmatische aanpak is het volgens hem echter belangrijk de zorgvuldigheid niet uit het oog te verliezen. "Ik focus op 'beter', want alleen dan wordt het 'sneller'."

Wilbert de Kok, plaatsvervangend programmamanager van Randstad Urgent, verklaart de doorzettingsmacht van de projecten uit het betrokken bestuurlijk duo, een minister plus een bestuurder uit de regio. Ze beloven op een jaarlijkse conferentie een aantal besluiten te nemen en stellen daarmee hun eigen deadlines: "Dat werkt, want niemand wil met lege handen staan". Randstad Gezant Wilbert Stolte voegt daaraan toe: "Per project zijn ook zogeheten ambassadeurs actief, mensen die vanwege hun ervaring, netwerk en onafhankelijke

positie een bemiddelende of prikkelende rol kunnen spelen. In feite is Randstad Urgent een bestuurlijk-psychologische operatie."

De aanpak van Sneller en Beter, het project dat het advies van de commissie-Elverding handen en voeten geeft, is gebaseerd op het halveren van de gebruikelijke doorlooptijden, met behoud van zorgvuldigheid. Zoals Aline Arends, projectmanager Bestuurlijke cultuur en werkwijze, toelicht, draait alles om een goede startbeslissing. Hiermee wordt het probleem van ruziënde overheden, hetgeen nu voor gemiddeld negen jaar vertraging zorgt, beperkt. Uiteindelijk gaat het dus om mensenwerk. "Belangrijk is de integrale aanpak en goed georganiseerde participatie van belanghebbenden, vanaf het begin van de planvorming." De conclusie van de deelsessie was kortom: sneller en beter, dat ben je zelf.

³ RMNO (2009). Advies Uitvoeringsstrategie Randstad 2040. Voor: 'wat internationaal sterk is, sterker maken', Buck Consultants International, Den Haag: Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek.

met die van de Randstad of de vier westelijke provincies samen.

Om de complexe opgaven van de Structuurvisie Randstad 2040 aan te pakken zijn nieuwe samenwerkingsverbanden in het leven geroepen. In deze zogenaamde Uitvoeringsallianties brengt een groep mensen van Rijk, gemeenten en stedelijke marktpartijen de toekomstige stedelijke opgaven in kaart. De resultaten van de verschillende allianties zijn op het congres aangeboden aan de minister van VROM. Namens haar nam Henk Ovink, directeur Nationale Ruimtelijke Ordening, de rapporten in ontvangst.

Ook na het congres werken de verschillende allianties verder. De manier van samenwerken is veelbelovend en past bij deze tijd van governance, waarin de overheid één van de vele spelers in het ruimtelijk veld is geworden. In het verlengde van de voortgezette opname van de Randstad 2040 Uitvoeringsallianties in Randstad Urgent, is een simulatie georganiseerd onder leiding van Roel in 't Veld en Tanja Verheij, teneinde de allianties als werkvorm te versterken. Ook is onder de naam 'Randstad Waterlaan' een nieuwe Randstad 2040 alliantie van start gaan. Hierin wordt gewerkt aan het wegnemen van belemmeringen voor de waterrecreatie in de Randstad, het verbeteren van de waterhuishouding en daaraan gerelateerd de ruimtelijke kwaliteit.

Deelsessie 2:

Uitvoeringsallianties

Sommige weerbarstige vraagstukken in de samenleving reiken verder dan het organiserend en oplossend vermogen van individuele organisaties, overheden, en burgers. Het ministerie van VROM heeft daarom besloten met de Structuurvisie Randstad 2040 aan de slag te gaan door uitvoeringsallianties te vormen. Het gaat om complexe, onzekere opgaven op de lange termijn die nieuwe kennis vergen:

- Den Haag stad van recht & vrede
- Havenalliantie
- Stedelijke transformatie en verdichting
- Centrum- en knooppuntontwikkeling
- Economische structuurversterking Rotterdam & Den Haag
- Klimaatbestendige steden
- Groene topkwaliteit in en nabij de steden.

Voor alle partners is het werken in de uitvoeringsallianties een spannend experiment, dat de nodige investeringen in tijd en moeite vergt, maar vrijwel allen vinden het tot nu toe de moeite waard. Er ontstaat toenadering tussen partijen die voorheen de handen te weinig ineen sloegen, het levert

betere ideeën op en er ontstaan mogelijkheden om kosten, inspanningen, middelen en baten te verdelen. Het werken in de uitvoeringsallianties heeft inmiddels vele waardevolle tussenproducten opgeleverd zoals ambitie- en actiedocumenten, visies, concrete plannen en zelfs een onderzoeksprogramma. De Haagse alliantie heeft zich bijvoorbeeld gebogen over de internationale profilering van de Randstad, met als één van de uitkomsten het oprichten van het Institute for Global Justice. De havenalliantie leidt ertoe dat de partijen niet alleen concurreren, maar informatie delen en gezamenlijk strategieën vormen. Opbrengst is ook dat de partijen uitvinden hoe deze nieuwe manier van werken functioneert. Belangrijke succesfactoren voor de samenwerking blijken de mate waarin de allianties zijn ingebed in kennisinfrastructuur en de algehele ondersteuning. Het is van het grootste belang dat de processen in de alliantie gefaciliteerd worden en dat er een partij is die zich als eerste verantwoordelijk voelt voor de regie.

Wie niet kiest, verliest

Een succesvol Nederland en een succesvolle Randstad, dat is waar we allemaal naar toe willen. Maar hoe komen we daar? Door te kiezen, zo stelt Leendert Bikker, directeur van Branson & Guevera en voorzitter van de Economic Development Board Rotterdam. Bikker beziet de Randstad als ondernemer en vanuit dat perspectief moet hij concluderen dat de overheid nog te weinig slimme keuzes maakt. Een succesvolle Randstad is als onze nationale held Sven Kramer: gefocust, alles doen om te winnen en niet altijd gezellig. Een succesvolle Randstad is ook als Olympisch Vancouver, een stad die in betrekkelijk korte tijd een ongekennde groei heeft doorgemaakt en naamsbekendheid heeft verworven. Dit is met name te danken aan de toewijding en consistentie van één man, Larry Beasley. Als co-director of planning stond hij voor dezelfde uitdaging als de Randstad: met publieke en private partijen een plek transformeren. Hij slaagde onder andere door wonen centraal te stellen en het stadscentrum aantrekkelijk te maken met voorzieningen.

Deze inspirerende voorbeelden leiden Bikker tot zijn belangrijkste boodschap: wie niet kiest, verliest. De Structuurvisie Randstad 2040 zit vol goede ambities en

projecten, maar mist nog een krachtige en eenduidige uitwerking. Een uitwerking gericht op onze internationale concurrentiepositie, want daar draait het volgens Bikker uiteindelijk om. Daadwerkelijke economische versterking staat of valt met een breed perspectief op samenwerking en het overstijgen van eigen lokale belangen. Een dergelijke inzet en houding brengen ons verder. Hiervan ziet Bikker helaas nog maar weinig tekenen.

Dat dit noodzakelijke global perspective ontbreekt, ligt volgens Bikker aan de onmacht van Nederlandse bestuurders om keuzes te maken. Zowel op lokaal als nationaal niveau is men niet van de urgentie van de opgave doordrongen en heerst een grote angst voor de buitenwereld. "Als je naar de plannen kijkt, is het toch een beetje 'Hoe God verdween uit Jorwerd'", zo stelt Bikker. Er wordt nog veel vanuit de afgelopen eeuw gedacht. In pogingen om de Randstad tot een succes te maken, is dergelijk navelstaren funest. Het naar Nederland halen van de Olympische Spelen kan bijvoorbeeld werken als aanjager, maar in de praktijk kost het vooral veel tijd en geld door interne discussies.

Deelsessie 3:

De Olympische Randstad

Het Olympisch Plan en de Olympische ambities zijn een kans om ruimtelijke opgaven en bereikbaarheidsproblemen gericht aan te pakken en daarmee Nederland en de Randstad vooruit te helpen. Sommigen gaan zelfs zover om de Olympische ambities te zien als noodzakelijk voor het realiseren van de ambities uit de Structuurvisie Randstad 2040. Deze mening wordt echter niet door iedereen gedeeld. Bart Vink van het ministerie van VROM begeleidde tijdens het congres een tweetal Lagerhuisdebatten over de mogelijkheden van Olympische Spelen in 2028.

Volgens stedenbouwkundige Henk Hartzema is de Randstad gefragmenteerd en kent het gebied weinig samenhang, waardoor planning van verstedelijking en infrastructuur elkaar nog niet versterken. Hij ziet echter wel kansen om het geheel aantrekkelijker te maken. Mark Monsma van het projectbureau Olympisch Plan stelt dat de ambities kunnen zorgen voor meer focus en het leggen van dwarsverbanden op het gebied van sport, economie, sociale samenhang, bereikbaarheid en ruimtelijke ontwikkeling. Ook wanneer de Spelen

niet komen, heeft alleen al het samen toewerken naar een bid meerwaarde. Aan de hand van verschillende layouts en ruimtelijke mogelijkheden betoogt Marijn van der Wagt van het ministerie van VROM dat de organisatie van de Olympische Spelen ook daadwerkelijk mogelijk is. Duco Stadig daarentegen relativeert het Olympisch vuur en spreekt van een overdreven verwachting.

De vraag of de Spelen ruimtelijk geconcentreerd of juist over het hele land verspreid moeten worden, leidt tot veel discussie. De conclusie is dat een serieuze bid het internationaal meest kansrijke affiche verdient. Op de schaal van Nederland, verzwakt een strijd tussen Amsterdam en Rotterdam de kansen. Door de erfenis van de Spelen naar voren te halen en in de komende jaren al investeringen te doen, zal iedereen profiteren. De Olympische ambities kunnen zo de snelheid genereren die nu vaak in ruimtelijke doelstellingen ontbreekt. Het opstellen van een Olympische Hoofdstructuur verdient dan ook voortgang, zelfs onder de huidige omstandigheden.

Er dient volgens Bikker een nieuw perspectief te ontstaan, waarin niet de onderlinge verhoudingen, maar het beeld naar buiten centraal staat. Bestuurders, ruimtelijke professionals en beleidsmakers moeten meer vanuit de klant leren denken. Dat zijn voor een aanzienlijk deel buitenlandse investeerders. Voor hen is het belangrijk te weten dat Nederland sterk en stabiel is, én flexibel genoeg om mee te doen in nieuwe ontwikkelingen. Dit perspectief betekent onder andere het staken van de eeuwige strijd tussen Amsterdam en Rotterdam, iets wat het imago enkel schaadt. Internationaal is Amsterdam gewoon het sterkste merk en daar moeten we dus – bijvoorbeeld bij een Olympisch bid – vol op inzetten, beargumenteert Bikker. Rotterdam dient dan wel een fair share te krijgen en mee te delen in de benefits.

Om daadwerkelijk een regio van economisch belang te worden, pleit Bikker voor een nieuwe generatie sleutelprojecten in de Randstad. Deze dienen zich niet alleen op de afzonderlijke steden en hun onderlinge infrastructuur te richten, maar ook internationale concurrentie en de arbeidsmarkt meenemen. Stadshavens Rotterdam is in de ogen van Bikker een uitgelezen project om hier verder mee

te experimenteren. Het gebied is net zo groot als Schiphol, in principe privaat aangelegd en van cruciaal belang voor de hele Nederlandse economie. De havens brengen ons al een eeuw voorspoed, aldus de ondernemer, en dit wordt in zijn ogen verder uitgebouwd met de Tweede Maasvlakte. Een dergelijk project kost weliswaar tijd en is ingrijpend, maar daar moeten we ons volgens Bikker niet door laten tegenhouden. Juist het pakken van de kansen is belangrijk. Wat dat betreft mogen we een voorbeeld nemen aan concurrent China, die vrijhandelszones heeft ingesteld in kansrijke gebieden. Stadshavens zou in deze lijn een economisch vrije zone kunnen worden om nieuwe handelspartners binnen te halen.

In het licht van de economische opgaven moet er, als het aan Bikker ligt, in de ruimtelijke ordening weer groot gedacht worden. Maak van de Randstad geen openluchtmuseum, zo besluit hij zijn bijdrage aan het congres. Want “dat is leuk voor toeristen en nostalgische Nederlanders, maar daarmee gaan we het in de wereld niet redden”.

Deelsessie 4:

Stedelijk arbeidsmarktbeleid in de Randstad

Voor de concurrentiepositie van Nederland is stedelijk arbeidsmarktbeleid van levensbelang, zo stelt Jules Teeuwes, hoogleraar toegepast economisch onderzoek aan de Universiteit van Amsterdam. In 2040 zal de beroepsbevolking uit een miljoen mensen minder bestaan terwijl we die voor het behoud van onze welvaart eigenlijk niet kunnen missen. De werking van de lokale arbeidsmarkt wordt dan een belangrijke factor in de economische ontwikkeling van steden en regio's.

De vraag is of beleid hier iets aan kan doen. Volgens Teeuwes zijn er wel degelijk kansen, maar is het zaak dat overheden de juiste keuzes maken. Momenteel gaat veel geld naar reïntegratie terwijl de effecten gering zijn. Dit komt doordat een brede groep bediend wordt, maar de echt kansarmen nauwelijks bereikt worden.

Naast een kwantitatief tekort dreigt er op termijn ook een kwalitatieve discrepantie te ontstaan in de Randstad, met name aan de bovenkant van de arbeidsmarkt. Teeuwes stelt daarom dat er ook een kwaliteitsimpuls in het onderwijs dient plaats te vinden.

In het algemeen zijn er meer effectieve en intensieve instrumenten nodig die verder gaan dan de huidige convenanten, gereedschapskisten en taskforces. Daarbij gaat het om persoonlijke, heldere trajecten en het flexibiliseren van arbeid zodat combinaties makkelijker mogelijk zijn. Teeuwes heeft vier concrete aanbevelingen voor stedelijk arbeidsmarktbeleid. In de eerste plaats dient ingezet te worden op een verhoging van de arbeidsparticipatie en arbeidsproductiviteit, zoals bepleit door de Commissie Bakker. Daarnaast is meer focus en meer maatwerk nodig om mensen aan het werk te krijgen en te houden. Hierbij, zo stelt Teeuwes ten derde, is het aannemen van een activerende houding in het arbeidsmarktbeleid cruciaal, omdat alleen dit daadwerkelijk mobiliserend werkt. Tot slot moet er speciale aandacht blijven voor bepaalde groepen, zoals ouderen, jongeren en moeders, die soms bijzondere arrangementen nodig hebben. Kortom, in de huidige tijd van bezuinigingen en oplopende werkloosheid moeten de uitkomsten van de Commissie Bakker niet vergeten worden. Ook voor de toekomst van de Randstad zijn deze van grote waarde.

Deelsessie 5:

Knooppuntontwikkeling in de Randstad

Ruimte en mobiliteit vinden elkaar steeds vaker en vormen samen een goed en integraal verhaal. Dit helpt ons om bereikbaarheid naar een hoger niveau te tillen. Tot deze conclusie komen Luca Bertolini, hoogleraar vervoersplanologie aan de Universiteit van Amsterdam, Eric Winsen van Bouwfonds Ontwikkeling, Lodewijk Lacroix van Stedenbaan en Paul Gerretsen van de Vereniging Deltametropool. De heren zijn het er over eens dat bereikbaarheid een grote opgave voor de Randstad blijft. Met het advies van de Uitvoeringsalliantie Centrum- en knooppuntontwikkeling is niettemin een goede eerste stap gezet.

De keuze voor knooppuntontwikkeling onderstreept de kruisbestuiving tussen ruimte en mobiliteit. Ieder centrum-knooppunt is een bundeling van krachten en functies die past binnen het stedelijk landschap en meerdere schaalniveaus bedient. Als bovenregionale opgave zal het Rijk het voortouw moeten nemen door selectief ontwikkelingslocaties aan te wijzen. Dit beleid bevindt zich nog in de beginfase en biedt zo nog volop kansen. Belangrijk is te erkennen dat Rijk, regio, gemeenten, markt én maatschappelijke organisaties uiteindelijk samen dienen op te trekken.

Dit stelt de partijen voor grote uitdagingen. In de eerste plaats dienen er allianties gevormd te worden die een breed draagvlak creëren. Daarnaast moet men per locatie een duidelijk onderscheidend profiel vormen om de aantrekkelijkheid voor investeerders te vergroten. Centrum- en knooppuntontwikkeling kent weliswaar geen blauwdruk, maar vergt wel een algemeen verhaal. Ontwerp en kennis van bestaande knopen kunnen hierbij helpen. Ten slotte is het belangrijk expliciet rekening te houden met de eindgebruiker.

Willen deze ontwikkelingen slagen dan zijn er enkele randvoorwaarden die nog aangepakt moeten worden. Zo zal er gewerkt moeten worden aan de ketenmobiliteit en zal de kwaliteit van het openbaar vervoer omhoog moeten. Deze noodzakelijke condities kunnen door middel van kleine ingrepen of een kwaliteitsimpuls gestalte krijgen.

Deelsessie 6:

Openbaar vervoer van topkwaliteit

Een economische topregio vraagt om topkwaliteit in het openbaar vervoer. Dat is althans de mening van Willem Benschop, directeur van het OV-bureau Randstad, en Emiel Rieding van het ministerie van Verkeer & Waterstaat. Een goede bereikbaarheid zorgt er volgens hen voor dat de Randstad aantrekkelijk is en blijft voor bedrijven en werknemers. Hiermee heeft het een positief effect op de economie in het algemeen.

De discussie over topkwaliteit in het openbaar vervoer heeft een directe relatie met de arbeidsmarkt en de woningmarkt. Als deze niet optimaal functioneren kan goede bereikbaarheid de problemen deels verhelpen. Daarbij is niet alleen de bereikbaarheid tussen, maar ook binnen de stedelijke gebieden belangrijk. Voor economische groei is het essentieel om de verschillende vervoerssystemen – auto, trein, tram, metro, bus en vliegtuig – zo goed mogelijk op elkaar te laten aansluiten.

Het aanbieden van topkwaliteit in het openbaar vervoer hangt samen met de toegankelijkheid en het comfort van reizen. Zo gaat het om netwerkintegratie, dat wil zeggen één dienstregeling voor een stedelijke regio, betrouwbaarheid en

laagdrempeligheid. De nabijheid van haltes, lage instap, staat van het materieel en herkenbaarheid, zijn belangrijke randvoorwaarden om meer reizigers aan te trekken. Voor forenzen vormen in het bijzonder hoge frequentie en snelheid van alle modaliteiten en goede en voldoende fietsenstallingsmogelijkheden een drijfveer. Met name op de schaal van de stadsregio's en de Randstadvleugels, waar de meeste dagelijkse verplaatsingen plaatsvinden, is een impuls hard nodig. Belangrijk is te redeneren vanuit de reiziger, ontbrekende schakels toe te voegen en te zorgen voor onderhoud van het huidige netwerk.

Om dit te realiseren dient de kwaliteit van openbaar vervoer expliciet onderdeel te zijn van de (bestuurlijke) discussie over de concurrentiepositie van onze steden, de Randstad en ons land als geheel. Bestuurders moeten gaan denken op de netwerkschaal van stedelijke regio's en investeringen in het openbaar vervoer niet weg bezuinigen. Kwaliteit van het openbaar vervoer is geen sluitstuk, maar startpunt op weg naar een krachtiger functioneren van de steden, de Randstad en Nederland.

Randstad: pompen of verzuipen

Heeft de Randstad een eigen identiteit, zo vraagt Aart Jan de Geus, plaatsvervangend directeur van de OESO, zich aan het begin van zijn lezing af. Vrijwel zijn hele leven heeft hij in dit deel van Nederland gewoond en hij mag zich dus met recht een Randstedeling noemen. Toch draagt De Geus dat gevoel niet uit, hij ziet zichzelf meer als Hollander. Dit geeft voor hem precies het dilemma van de Randstad weer. Het gebied is bepalend voor Nederland, maar we slagen er niet in deze krachten effectief te mobiliseren. Het wordt echter wel tijd dat we dit gaan doen, want het water staat ons aan de lippen. Urgentie is geboden, waarmee De Geus naadloos aansluit bij het verhaal van Leendert Bikker.

Ten opzichte van andere regio's in Europa heeft de Randstad volgens De Geus verschillende positieve punten. Onder meer de dichtheid en de hoge concentratie van zakelijke dienstverlening maken het een compact gebied met veel potentie in de huidige markt. De lage werkloosheid en het hoge gemiddelde inkomen dragen bij aan een sterke concurrentiepositie. Onze economische groei is echter de laatste jaren zwak en de productiviteit kan zelfs slecht genoemd worden. Dit alles betekent dat de Randstad nog steeds een topregio is, maar andere regio's halen ons in

snel tempo in. Als we niet ingrijpen, zo stelt De Geus, zal de Randstad, en daarmee Nederland als geheel, er op niet heel lange termijn sterk op achteruit gaan. Al de komende vijf jaar raakt de regio onder het OECD gemiddelde. Om de welvaart op peil te houden is er daarom veel werk aan de winkel in de Randstad. Of in de woorden van De Geus: "Het is pompen of verzuipen".

De uitdaging om van de Randstad een absolute topregio te maken, kunnen we volgens De Geus het best aangaan door te kiezen voor expansie naar buiten, via Schiphol en de Rotterdamse haven. Over deze laatste mainport was hij voor het congres niet zo enthousiast, maar de bijdrage van Bikker heeft hem op andere gedachten gebracht. Groei via onze handelspartners komt echter niet vanzelf. Om dit mogelijk te maken dient binnen de Randstad zelf veel geïnvesteerd te worden.

De Geus schetst een investeringsagenda voor de Randstad op vijf punten. Deze liggen niet alleen op ruimtelijk gebied en zijn soms regiooverstijgend. Ze hangen alle nauw samen met de ontwikkelingskracht van het gebied én van Nederland als geheel.

Deelsessie 7:

Metropolitaan Landschap

Het landschap rond en tussen de steden in de Randstad bevat belangrijke kwaliteiten en waarden voor onze waterhuishouding, voor de landbouw en voor natuur en vrije tijdsbesteding. Volgens landschapsarchitect Adriaan Geuze zijn dit de basisfuncties voor een metropolitaan landschap. Belangrijk is dat we dit cultuurlandschap behouden en de beleving ervan versterken. De vraag is echter of we het metropolitaan landschap kunnen bepalen door de reeks aan bestaande beleids-categorieën voor het buitengebied – zoals nationale landschappen, Rijksbufferzones, EHS, RODS – samen te voegen. Het begrippenkader kan zeker versimpeld, maar met het optellen van verschillende beleids-categorieën zijn we er nog niet, zo benadrukt ook Henk Ovink van het ministerie van VROM. Want het ene metropolitaan landschap is het andere niet. Zo zien de duinen er anders uit, hebben ze een andere betekenis en kennen ze andere opgaven dan de veenweiden. Gebieden blijven dus vragen om verschillende aanpak en regimes. De volgende stap in beleid rond het metropolitaan

landschap is dan ook het specifiekere in beeld brengen van de kenmerken en betekenissen van de afzonderlijke gebieden.

Daarnaast dienen stad en stedeling beter te worden verbonden met het omliggend landschap, en dan niet alleen in fysieke zin. Het landschap rond de steden draagt bij aan het leef- en vestigingsklimaat in onze steden. Steden moeten zich daarom meer verantwoordelijk gaan voelen voor het omliggende landschap. In dat licht zou ook een financiële verbinding tussen stad en land kunnen bijdragen aan het behouden en openstellen van het landschap. Een ander alternatief is om in beperkte mate rode functies toe te staan in het landschap en om met de middelen die dit genereert een kwaliteitsslag te maken in het groen. De benoeming van een metropolitaan landschap is dus een goede beleidskeuze geweest, maar nu dient de stap gemaakt te worden naar de vertaling van dit concept in de praktijk.

Absolute topprioriteit voor het verkrijgen én behouden van een economische topositie is, volgens De Geus, een betere infrastructuur. Eén van de grootste huidige obstakels voor groei is de slechte interne bereikbaarheid. De Randstad kampt met een groot fileprobleem, veel meer dan Duitsland en België. Vrijwel alle vervoer gaat tegenwoordig over de weg, terwijl vroeger in Nederland en tegenwoordig in andere landen het spoor een belangrijke positie inneemt. Deze kwestie is volgens De Geus lastig op te lossen. Nederland kent in absolute zin weinig spoor, toch zijn de mogelijkheden voor uitbreiding gering. Bovendien zou dit maar weinig druk van het wegverkeer halen, want voor een vermindering van het vervoer via de snelweg met tien procent, is maar liefst vijftig procent meer spoor nodig. Binnen de Randstad is dat simpelweg onmogelijk. De Geus pleit daarom voor kilometerheffing. Dit is in zijn ogen een innovatief instrument dat een goede oplossing biedt voor het verkeersinfarct in de Randstad. Hij waarschuwt er echter wel voor goed te letten op de incentives. Alleen bij de juiste prikkels zullen mensen de auto laten staan.

Het tweede punt dat De Geus aanstipt is de vastgelopen woningmarkt in de Randstad. Door het overaanbod van sociale woningbouw in de grote steden en een relatief klein middensegment stromen mensen niet makkelijk door als hun inkomen stijgt. Achterliggende oorzaak ziet De Geus in het gebrek aan bouwgrond. Vrijwel alle plekken waar

woningbouw mogelijk is, zijn inmiddels benut en op een nieuwe ronde uitleglocaties zit niemand te wachten. In deze situatie is het volgens De Geus niet langer houdbaar om het Groene Hart onbenut te laten. Dit gebied, dat hij aanduidt als een nutteloze hooipolder, heeft behalve de agrarische activiteiten weinig bestemming, terwijl de rest van de regio woekert om ruimte. Als we de Randstad echt willen laten groeien, is het Groene Hart in de visie van De Geus een cruciaal element om wonen en recreëren een plek te geven.

Een derde obstakel in de ontwikkeling van de steden in de Randstad ziet De Geus in de gesloten arbeidsmarkt. Dit komt in zijn ogen onder andere door de hoge ontslagbescherming die voor weinig doorstroming zorgt en outsiders belemmert toe te treden. Belangrijk is dat de arbeidsmarkt toegankelijk wordt voor migranten en mensen met een lagere opleiding. Maar ook voor andere groepen dienen drempels geslecht te worden. Hierbij spelen bereikbaarheid van werk en woonomgeving een belangrijke rol. Volgens De Geus zijn we nu constant bezig mensen van de ene naar de andere plek rond te pompen, met een grote forenzenstroom tot gevolg. Dit systeem dient op verschillende punten doorbroken te worden.

Om aan te haken bij de topregio's in de wereld is het noodzakelijk dat Nederland aansluiting zoekt bij economisch krachtige sectoren en dat de aanwezige krachten worden uitgebouwd en benut. Een belangrijke driver voor groei is

Deelsessie 8:

Groenblauwe topkwaliteit

Het metropolitaan landschap is een nieuw en waardevol concept, maar de kwestie is hoe je concrete uitvoering geeft aan het realiseren van groenblauwe topkwaliteit nabij de steden. Adriaan Geuze pleit voor een oplossing via goede ruimtelijke planning. Er dienen geen nieuwbouwwijkjes en kassen meer in waardevolle gebieden rond de steden te komen. Volgens hem denken we nu sterk in termen van gebiedsontwikkeling en daarmee maken we het onszelf veel te moeilijk. De Geuze vraagt zich af waarom het in Den Bosch en Eindhoven wel lukt om een mooie groene stadsrand te behouden en op andere plaatsen niet.

Annet ten Cate van de provincie Zuid-Holland stelt dat goede ruimtelijke kaders van belang zijn, maar dat er meer nodig is om bestaande opgaven in de gebieden aan te pakken. In Deltapoort, onder Rotterdam, heeft men bijvoorbeeld te maken met obstakels of bebouwing, die barrières vormen in het landschap, en een gebrekkige toegankelijkheid van het gebied. Beide vragen om een ontwikkelingsaanpak waarbij veel geld nodig is. Een cruciale succesfactor hierin is de juiste

personen, met de juiste instelling, op de juiste plaats te hebben. Voorbeelden als de Utrechtse Heuvelrug en het Groene Woud bewijzen dat in die gevallen veel energie vrij kan komen. Meer concreet wordt geopperd om de financiële verbinding tussen stad en ommeland beter te leggen. Vanuit Amsterdam wordt nu bijvoorbeeld al meebetaald aan de transformatie in de Amstelscheg.

De conclusie is dat voor het realiseren van groenblauwe topkwaliteit rond de steden twee succesfactoren van belang zijn. In de eerste plaats gaat het om het creëren van goede ruimtelijke kaders. Daarnaast zijn er personen nodig die voldoende energie weten los te maken. Hierdoor ontstaat commitment en doorzettingsmacht.

de ontwikkeling en overdracht van kennis voor instellingen en bedrijven. Inzetten op de kenniseconomie is daarom de vierde prioriteit die De Geus noemt. In de research & development sector loopt Nederland achter bij andere landen, terwijl de Randstad hier vanwege de concentratie van hoogwaardige bedrijvigheid wel de aangewezen plek voor is. Net als Bikker benadrukt De Geus de krachtige uitgangspositie die Amsterdam hiervoor heeft en roept hij op die te benutten. Daarnaast stelt hij, dat de overheid niet als dé aanjager van de kenniseconomie moet optreden, maar dit samen moet doen met de private sector. Alleen als het een rendabele sector wordt, versterkt het daadwerkelijk de internationale concurrentiepositie van afzonderlijke steden en Nederland als geheel. Het aangaan van partnerschappen en aanhaken bij de wensen van bedrijven zijn hiervoor belangrijke instrumenten.

Tot slot gaat De Geus in op de governance van de Randstad. Hij pleit voor een meer slagvaardig bestuur, dat keuzes maakt die de positie van stedelijke regio's echt versterken. Als obstakel noemt hij de grote hoeveelheid informatie die via allerlei kanalen beschikbaar is: "De selectie van deze informatie is een politiek proces, wees daar transparant over".

Het democratisch systeem in Nederland werkt op dit punt soms frustrerend, omdat veel verschillende partijen een vinger in de pap willen hebben. De Geus is van mening dat de vele bestuurslagen aangepakt moeten worden. Net als Bikker stelt hij, dat de Randstad in verschillende opzichten het best als één geheel kan optreden, zonder onnodige concurrentie tussen de steden. Toch ziet De Geus niet veel heil in een Randstadprovincie of een andere specifieke autoriteit. Er zijn volgens hem andere, slimmere oplossingen waarover nagedacht moet worden.

In de visie van De Geus gaat het in de Randstad dus om het maken van keuzes rond wonen, werken, wegen, weten en aansturen. Hierbij dienen radicale beslissingen en het doorbreken van taboes niet geschuwd te worden. Het vasthouden en bestendigen van onze toppositie is een dusdanig urgente kwestie, dat fundamentele veranderingen op deze terreinen nodig zijn. Een uitdaging waar we allen voor staan.

Deelsessie 9:

Kennis over de stad

Op veel ministeries, maar ook in de steden, wordt kennismanagement nog onvoldoende serieus genomen. Dit beweren Ab van Luin van Nederland Boven Water, Bram Heijkers van KEI, Jos Koffijberg van Nicis Institute en Hana Lara Palsdottir van het ministerie van VROM. Allen spelen ze vanuit hun respectievelijke organisaties een rol in de kennisfunctie rond ruimtelijke ordening in Nederland. Hun stelling is dat als je als land, regio of stad wilt excelleren, je condities moet creëren waarbinnen kennis brengen en ophalen een gedeelde verantwoordelijkheid is; van aanbieders én van afnemers. Dit is alleen mogelijk wanneer bestuurders hierin het voortouw nemen. Dat betekent stoppen met abstracties als praten over kenniscorridors, kennisclusters en kenniseconomie, en aan de slag gaan. Een visie ontwikkelen die verder gaat dan veel korte termijndenken en landjepik van lokale en regionale bestuurders. Lokale belangen dienen ondergeschikt te worden aan grotere strategische samenwerkingsverbanden, die een intelligente interface vormen waarin beleid en kennis samenkomen.

Gelukkig zijn er inspirerende voorbeelden. Zo heeft Habi-forum, de voorloper van Nederland Boven Water, 'communities of practice' gecreëerd, waarin succesvol verbanden zijn gelegd tussen wetenschap en praktijk in gebiedsontwikkeling. KEI is inmiddels een gevestigde schakel tussen stedelijke vernieuwing in uitvoering en stadsstudies. Nicis, het maatschappelijk topinstituut voor de steden, heeft met het onderzoeksprogramma Kennis voor krachtige steden een nieuwe vorm van 'coproductie' ontwikkeld voor wetenschappelijke kennis. In consortia werken stedelijke partijen en universitaire onderzoeksgroepen samen aan zowel de opzet van nieuw onderzoek, als de uitvoering en toepassing. De eerste uitkomsten van het programma zijn zeer interessant, onder andere op het gebied van de economische baten van cultureel erfgoed en de afstemming van verkeer- en vervoerssystemen in ruimtelijke plannen. Langzaam maar zeker slagen we er kortom steeds beter in om aanwezige kennis en uitkomsten van onderzoek in praktijk te brengen.

Pieken in de Randstad

Mondialisering is vooral een perceptie, het zit tussen de oren. Daarmee begint Philip McCann, hoogleraar economische geografie aan de Rijksuniversiteit Groningen, zijn lezing over steden en regio's in de wereldeconomie. Iedereen heeft het erover, maar zelden bedoelen we precies hetzelfde. Mondialisering staat voor tal van ontwikkelingen in de huidige wereld, van ICT tot de opkomst van China en de standaardisering van producten en gebruiken. Terwijl als je naar het gedrag van mensen kijkt, het lokale nog steeds een grote rol speelt. Zo heeft vrijwel iedereen een mobiele telefoon en minimaal één email adres. Maar waar sommigen regelmatig contact hebben met mensen in Europa of Amerika, vallen Azië en Afrika nog bijna volledig buiten ons netwerk.

Het hangt er dus maar vanaf hoe je naar plekken en hun relatie tot elkaar kijkt, wil McCann hiermee zeggen. In de geografie heeft de toenemende mondialisering een tijd lang geleid tot een crisis waarin onderzoekers zich afvroegen wat ruimte nog betekent. Hierin werd gesproken over het einde van afstand en de opkomst van de global village.

Friedman's boek 'The World is Flat' (2005) is de afgelopen jaren zeer invloedrijk geweest in deze discussie. McCann raadt iedereen aan het te lezen, omdat er veel interessante dingen in staan, maar ook vele onjuistheden.

Het klopt, aldus McCann, dat mondialisering een ontwikkeling is waar niemand meer omheen kan. De wereld verandert volgens hem drastisch op drie punten:

- **technologie:** betere transportsystemen, satellieten, internet, mobiele telefonie en andere manieren van informatieverwerking;
- **instituten:** de opkomst van supranationale overheden en verbonden, zoals de landen verenigd in de EU, ASEAN, MERCOSUR, NAFTA en APEC;
- en **organisaties:** outsourcing, offshoring, expansie van multinationals.

Actueel op dit moment is de opkomst van wat McCann aanduidt als de BRIICS landen: Brazilië, Rusland, India, Indonesië, China en Zuid Afrika. Met name in Azië gaat de groei snel; China en India voegen samen meer dan een

Deelsessie 10:

Binnenstedelijk bouwen

Volgens de prognoses in de Structuurvisie Randstad 2040 zijn er de komende decennia nog zo'n half miljoen woningen nodig. De wens is om hiervan een groot gedeelte binnen bestaand gebied te realiseren. Het traditionele bouwen buiten de stad zal het ruimtegebruik per Nederlander verder vergroten. Met dat beleid zijn we volgens architect Rudy Uytenga in de afgelopen 100 jaar maar liefst 24 keer zo veel ruimte per persoon gaan 'verwonen'. Dit is nog los van andere functies als verkeer, bedrijvigheid, voorzieningen en stedelijke recreatie. Als we zo doorgaan, hebben we over een generatie nog eens twee tot drie maal zoveel ruimte nodig. Verdichting is dus voor de toekomst van de steden in de Randstad een absolute noodzaak. In elk bebouwd gebied is de komende generatie een verdichting nodig van 15 tot 25 procent. De mogelijkheden hiervoor zijn op lokaal niveau volop aanwezig. In elke gemeente kunnen verschillende locaties worden aangewezen, vooral buiten de stadscentra. Deze strategie is echter weinig populair, omdat het gepaard gaat met relatief hoge kosten, ingewikkelde processen, lange procedures en vaak botsende belangen. Naast deze praktische bezwa-

ren is er ook veel normatieve weerstand. Mensen willen immers ruim wonen, zo komt al vele decennia uit onderzoek. Toch lijken deze wensen niet in beton gegoten, de compacte binnensteden in Zuid-Europa worden bijvoorbeeld alom gewaardeerd. In Nederland laten de vele gezinnen die hebben gekozen voor het Amsterdamse Oostelijk Havengebied en het voormalig AZU-terrein in Utrecht zien dat er mogelijkheden zijn.

Binnenstedelijk bouwen zou in plaats van als een bedreiging, gezien moeten worden als een kans om iets aan een stad toe te voegen, aldus Uytenga. Stedelijke verdichting heeft nu het imago van aantasting van kwaliteit via hoge torens en volgebouwde trapveldjes, terwijl de kunst juist is om bebouwing en openbare publieke ruimte te verbinden. "Waar het wonder van de dichtheid werkt, is de stad vol ruimte." De beleidsopgave is, kortom, duidelijk maken dat binnenstedelijk bouwen niet alleen noodzakelijk is, maar ook dé gelegenheid biedt voor een kwaliteitsslag.

miljard arbeiders aan de mondiale economie toe. Toch is hun bijdrage in bruto nationaal product nog relatief klein, zo benadrukt McCann. Amerika heeft in dit opzicht een stevige positie. Hetzelfde geldt voor verschillende Europese landen als Duitsland, Groot-Brittannië en Frankrijk. Zelfs een klein land als Nederland is op grond van het BNP maar liefst de zestiende economie in de wereld. Dit betekent echter niet dat we in Europa rustig achterover kunnen leunen, zo stelt McCann. Terwijl op wereldschaal alles steeds meer naar elkaar toegroeit, is er tussen landen, en met name tussen regio's, juist sprake van toenemende verschillen.

In tegenstelling tot wat Friedman beweert, is de wereld volgens McCann helemaal niet plat of krimpend, maar juist enorm puntig. Aansluitend bij Richard Florida stelt hij dat mondialisering zorgt voor dalen en pieken waarin activiteiten zich concentreren. Wil je als westers land of regio overleven in dit systeem, dan dien je een piek te worden en niet in het dal te raken, want daar gebeurt 'het' niet. Bovendien moet je proberen je van andere pieken te onderscheiden, anders ga je de mondiale concurrentieslag alsnog verliezen.

Kennis en nabijheid zijn in deze strijd de kernwoorden. Waar simpele productietaken makkelijk verplaatst kunnen

worden, zo legt McCann uit, zijn voor kennisuitwisseling en het opbouwen van netwerken nog altijd facetoface contacten nodig. ICT vervangt dit niet, maar ondersteunt het juist. Omdat de transactiekosten van dergelijke contacten hoog zijn, is nabijheid de enige optie.

Wat betekent dit alles nu concreet voor Nederland en in het bijzonder voor de Randstad? Net zoals Leendert Bikker en Aart Jan de Geus, roept McCann op tot de ontwikkeling van een mondiaal perspectief onder bestuurders, beleidsmakers en professionals. We zijn volgens hem teveel op onszelf gericht. Het is altijd de Randstad tegenover de rest van het land en Nederland tegenover Europa. Als pas aangestelde hoogleraar in Groningen van buitenlandse afkomst, kijkt McCann met verbazing naar dit zeer lage denkniveau. Een stad als Groningen vinden veel Nederlanders bijvoorbeeld heel ver weg, terwijl ons land zo klein is. Voor iemand die in Nieuw Zeeland heeft gewerkt, is Groningen juist buitengewoon centraal. Dat neemt niet weg dat de kwaliteit van de plek voor McCann bepalend is en dat die kwaliteit vooral op de schaal van de stadsregio gevonden moet worden.

Steden en stedelijke regio's zijn kortom bij uitstek pieken in de mondiale economie. Ze hebben de hoogste productiviteit, genereren de meeste kennis, zijn concentratiepunten

Deelsessie 11:

Financieren en haalbaar maken van bouwopgaves

Binnenstedelijk bouwen is één van de kernthema's van de Structuurvisie Randstad 2040. Om steden vitaal te houden, een aantrekkelijk vestigingsklimaat te blijven bieden voor internationaal opererende bedrijven en om sociaal-maatschappelijke problemen van veel stedelijke gebieden te adresseren, is herstructurering en hoogstedelijk bouwen essentieel. Al jaren kleeft daaraan echter het imago van onbetaalbaarheid. De financieel-economische crisis heeft bovendien gezorgd voor fundamentele veranderingen in de bouw en het bouwbeleid. Hans ten Velden van het ministerie van VROM/WWI wijst drie ontwikkelingen aan waarin die veranderingen zich manifesteren. Ten eerste is er minder geld beschikbaar bij de overheid. In de Rijksbrede heroverweging is er 2,5 miljard minder voor het domein wonen beschikbaar. Dit betekent dat verevening en kwaliteit belangrijker worden. Ten tweede doen zich veranderingen in de bouwketen voor, waarbij nieuwe coalities en arrangementen tussen overheid en bouwsector ontstaan. Als derde verschuift de rolverdeling tussen consumenten, producenten en financiers. Er wordt meer klantgericht gebouwd, waarbij projectontwikkelaars samenwerken met toekomstige bewoners.

Deze veranderingen vereisen andere financiële en bestuurlijke arrangementen voor binnenstedelijk bouwen. De stuurgroep 'onorthodoxe maatregelen verstedelijking' (Rijk en Regio) verkent hiervoor de mogelijkheden. Fred Schoorl van Ymere deed alvast wat onorthodoxe en innovatieve ideeën uit de doeken. Veel suggesties richten zich op financieringsconstructies met terugverdienmodellen voor de overheid, deregulering en het bieden van flexibiliteit. Ondernemers en corporaties zouden meer ruimte moeten krijgen. Andere ideeën zijn het instellen van 'vrije zones' voor ingewikkelde transformatiegebieden, het ontwikkelen van financiële constructies waarbij markt en Rijk risico's delen en het experimenteren met constructies waarbij aan de WOZ-waarde (huur en koop) een toeslag wordt gekoppeld voor een gemeentelijk fonds binnenstedelijk bouwen. Een radicale oplossing is het meer systematisch uitponden van het parkeerareaal van een gemeente, ten behoeve van een fonds waaruit ingewikkelde (parkeer)voorzieningen bij projecten kunnen worden betaald. Kortom: er lijken nog volop mogelijkheden om bouwopgaves in de Randstad te realiseren.

van menselijk kapitaal en zijn een motor voor ondernemerschap. Dit noemen economisch geografen het agglomeratie-effect, wat een cruciaal voordeel is voor gebieden als de Metropoolregio Amsterdam en de Stadsregio Rotterdam, maar ook de Brabantsteden, Stadsgebied Haaglanden en Stadsregio ArnhemNijmegen. Dit soort metropolitane regio's kunnen zich ontwikkelen tot global city regions die een hub vormen in mondiale transport en communicatienetwerken.

Zoals econoom en Nobelprijswinnaar Jan Tinbergen al zei, betekent lokaal handelen niet dat het lage schaalniveau per se het juiste is. McCann pleit daarom voor een fundamentele omslag in de huidige visie op de Randstad. Om meer global te gaan denken moeten we volgens hem in de eerste plaats de focus op het westen van Nederland, als enig economisch interessant gebied, loslaten. In de mondiale kenniseconomie, met concurrentie en specialisatie als bepalende factoren, kunnen andere regio's van even grote waarde zijn. Juist door in te zetten op verschil, kan Nederland zich onderscheiden. Bovendien is de Randstad op veel punten al overbelast waardoor er weinig rek meer in zit. Hiermee bedoelt McCann niet, dat Nederland gelijk de concurrentie moet aangaan met de megaregio's van de wereld. Amsterdam kan zich beter meten met steden als

Kopenhagen, Madrid, München en Barcelona dan met global city Londen. Er dienen kortom realistische benchmarksteden benoemd te worden.

In plaats van geforceerd groot te denken, moeten Nederlandse steden het vooral hebben van hun onderscheidend vermogen. "Be distinctive, be a niche market", is de boodschap van McCann. Dit kan door nog beter gebruik te maken van de agglomeratie-effecten.

Of we hier in slagen hangt uiteindelijk af van processen op mondiaal niveau. Toch kunnen lokale overheden wel invloed uitoefenen. Net als Bikker en De Geus, roept McCann op tot het maken van heldere keuzes. Good governance is de sleutel tot het aanboren van alle potentie die de steden en stedelijke regio's in Nederland hebben.

Deelsessie 12:

Concurrentiekracht en productiviteit van de Randstad

De concurrentiekracht en productiviteit van de Randstad staat onder druk, aldus René Buck, directeur van Buck Consultants International. Willen we de concurrentiepositie van Nederland versterken, dan zijn een ruimtelijk-economische visie en een toegespitste uitvoeringsstrategie nodig. Een strategie die kiest voor interessante en perspectievolle internationale segmenten van de economie en die de economische specialisaties van de diverse steden in Nederland coördineert. Daarbij moet gebruik gemaakt worden van de vooral in Amsterdam en in mindere mate op Schiphol en in Rotterdam aanwezige internationaal krachtige functies.

De potenties wat betreft aanwezige clusters en dichtheid van de Randstad worden momenteel niet volledig benut. Volgens Buck komt dit door de slechte bereikbaarheid, gebrek aan hoogwaardige huisvesting en gebrek aan onderscheidend vermogen tussen steden. De komende jaren worden levenskwaliteit en type vestigingslocaties steeds belangrijker. De uitvoeringskracht van de Randstad is voor deze locatiefactoren onder de maat. Het grote dilemma is dat te veel snelheid ook nog wel eens ten koste gaat van zorgvuldigheid en inspeken op draagvlakvorming en compromissen sluiten. Er is een expliciete behoefte aan experimenten hoe we de uitvoerings-

kracht kunnen verbeteren en versnellen zonder onzorgvuldig en ondemocratisch te zijn.

De boodschap van Buck voor de toekomst van de Randstad, is dat lokale overheden meer moeten inzetten op hun economische mogelijkheden door scherpe keuzes te maken voor interventies. De grootste potenties betreffen de clusters nanotechnologie, materialen, food, medtech/life sciences, water en aerospace. Het ontbreekt echter aan programma's, die gedurende een lange periode investeren in onderzoek, kennisvalorisatie en opleidingen. Steden moeten waken voor kopieergedrag. Een eerste stap is zicht te hebben op de regionaal sterke clusters en meer te focussen op de basis locatiefactoren. Campusontwikkeling wordt bijvoorbeeld vaak gezien als oplossing, terwijl dit slechts onder specifieke omstandigheden succesvol blijkt. De opgave is te zoeken naar nieuwe instrumenten en de driehoek onderwijs, overheid en bedrijfsleven beter te laten interacteren. Een ruimtelijk-economische strategie is kortom meer dan het overnemen van concepten als de creatieve stad, (silicon) valleys en city marketing.

Aan de slag met de Randstad; Rode draden naar 2040

Het congres 'Sterke steden, sterke Randstad: 2040 is nu!' had als doel de lange termijnopgaven van de Structuurvisie te vertalen naar concrete strategieën voor stedelijke regio's op de korte en middellange termijn. Het centrale thema van het congres was de urgentie van de opgaven in de komende decennia, voor sterke steden, een sterke Randstad en daarmee een sterk Nederland. Het jaar 2040 mag als verre toekomst klinken, als we niet vanaf vandaag zaken anders aanpakken, zullen de gevolgen al snel zichtbaar worden. De noodzaak tot ingrijpen is heel concreet. In een wereld waar megaregio's, megasteden en Aziatische landen steeds meer de dienst uit maken, dreigen onze grote steden, en de Randstad als geheel, weg te zakken in een moeras van verkeersopstoppingen, stagnerende arbeidsparticipatie, vastgeroeste woningmarkt en voortdurend overleggende bestuurders zonder effectieve daadkracht en resultaat.

Experts uit zowel binnen als buitenland gaven op het congres hun mening over de koers die de overheid, zowel op nationaal, regionaal als lokaal niveau, de komende jaren moet uitzetten. Ze omarmden in belangrijke mate de keuzes van de Structuurvisie en voegden daar een nadere concretisering aan toe. In de verschillende deelsessies werd de concretisering voor de verschillende thema's verder uitgewerkt. Chris Kuijpers, directeur-generaal Ruimte bij het ministerie van VROM, duidde het congres als een stap op weg naar de uitvoering van een sterk ruimtelijk beleid in relatie tot economische ontwikkelingen. De toekomst van 2040 wordt volgens hem bepaald in de samenwerking tussen het Rijk, regionale overheden, gemeenten, marktpartijen en maatschappelijke partners. Het congres vormde daarvoor een stap in de goede richting.

Uit het congres komen enkele concrete conclusies en aanbevelingen naar voren voor een meer krachtige, concurrerende Randstad, en daarmee ook een duurzaam welvarend Nederland. Dit zijn de rode draden naar 2040.

1 Kijk naar buiten in plaats van naar binnen

Een belangrijke boodschap van het congres is, dat bestuurders uit de kleinschalige bestuurlijke kramp moeten komen waarin ze vaak zitten. In plaats van overeenkomsten en een samenhangend optreden van verschillende steden, gaat nu door tijdroevende interne discussies tussen provincies, steden en stedelijke regio's veel daadkracht verloren. Dat moet beter en de vooruitgang die de laatste jaren op dit vlak in de Metropoolregio Amsterdam is geboekt, smaakt naar meer. Inmiddels werken ook de Stadsregio Eindhoven

en Parkstad Limburg voortvarend en worden in de Utrechtse regio en de Zuidelijke Randstad eveneens stappen gezet om tot verdergaande samenwerking en afstemming te komen. Een sterke regionale visie en structuur is aantrekkelijk voor nieuwe bedrijven en buitenlandse investeerders. De Structuurvisie Randstad 2040, maar ook de programma's Randstad Urgent en Sneller en Beter, hebben hieraan de afgelopen jaren bijgedragen. In beide programma's wordt succesvol geëxperimenteerd met nieuwe manieren van samenwerken tussen publieke en private partijen. Daarmee kunnen belangrijke assets, zoals Amsterdam als vooraanstaand internationaal stedelijk centrum, Den Haag als internationale stad van recht, vrede en veiligheid, onze greenports en onze beide grote havens en Schiphol, tot hun recht komen en voorkomen dat investeerders elders hun heil zoeken.

Het moet dan ook afgelopen zijn met onnodig polderen, het elkaar vliegen afvangen en navelstaren. Dat draagt niet bij aan de internationale concurrentiepositie. Voor krachtige steden en een economische topregio dient de blik naar buiten gericht te worden, niet alleen naar (West) Europa, maar naar de hele wereld.

2 Handel proactief in de wereldeconomie

Nederlanders kijken tegenwoordig vaak met enige huivering naar grote economische en maatschappelijke processen in de wereld. Protectionisme, hakken in het zand en behoudzucht, vormen echter geen adequaat antwoord als het gaat om de internationale concurrentiepositie van onze grote steden en de welvaart van Nederland. Mondialisering biedt juist kansen die we met open armen moeten ontvangen. De Randstad en de afzonderlijke steden kunnen veel krachtiger worden door proactief op te treden. Dit betekent meer initiatief en een ondernemende houding door overheden en betere marktkennis om direct te kunnen inspelen op behoeften van bedrijven en instellingen. Nieuwe ondernemers en internationale spelers zullen zich veel sneller in Nederland vestigen (of er blijven) als ze naast nabijheid van havens en vliegveld ook andere voordelen zien, zoals soepele regels of specifieke diensten en voorzieningen. Het faciliteren van nieuwe economische ontwikkelingsmogelijkheden is in een strategie voor sterke steden en een sterke Randstad onmisbaar.

Economie is een belangrijk speerpunt in relatie tot ruimtelijke ontwikkeling. Juist in tijden van economische crisis dienen er strategische beslissingen genomen te worden, die het hele land ten goede komen. Daarbij kan niet elke stad zijn eigen, vergelijkbare projecten uitvoeren, maar moet de inzet zich concentreren op kansrijke locaties.

Specialisatie, inzet op steden als pieken en het ontwikkelen van nichemarkten is de weg.

3 Zet in op wat al sterk is

Jarenlang heeft Nederland een ruimtelijk spreidingsbeleid gevolgd om bedrijvigheid en economische ontwikkeling te verdelen over het land. Nu in sommige delen van het land krimp de kop op steekt, achten sommigen deze strategie opnieuw gerechtvaardigd. Ten onrechte ontbreekt soms het besef, dat alle regio's in Nederland profiteren van een sterk centrum; in Nederland is dat de Randstad. Friesland, Overijssel, Zeeland en de andere gebieden varen wel bij een internationaal goed florierende Randstad.

Hetzelfde geldt voor de sectoren en bedrijven waarop we inzetten. Veel steden hebben de neiging tot het kopiëren van elkaars sterke punten. Tien kleine creatieve steden, valleys of kennisclusters zullen ons echter minder opleveren, dan twee of drie grote en krachtige steden. In de huidige mondiale economische concurrentie gaat het om verschil en onderscheidend vermogen. De beste strategie is daarom de steden, bedrijfslocaties en sectoren die zich al ontwikkeld hebben, verder te versterken. Zet in op wat al sterk is. Het creëren van internationaal krachtige merken, zoals Amsterdam, en nichemarkten maakt ons economisch

het meest aantrekkelijk. Daarbij moeten we ons niet blindstaren op de Randstad als entiteit: op lager schaalniveau is vaak meer kracht en synergie te vinden. De samenwerking in de noordelijke Randstad (Metropoolregio Amsterdam en Utrechtse regio) en de zuidelijke Randstad, is wat dat betreft veelbelovend. Maar ook buiten WestNederland zijn er diverse krachten en potenties te vinden, bijvoorbeeld in en om Eindhoven (technologie) en Zuidelijk Gelderland (agricultuur). Deze verdienen alle aandacht in plaats van elders een soortgelijk cluster van de grond te tillen.

4 Schakel tussen verschillende schaalniveaus

Veel discussie over de Randstad gaat over het juiste schaalniveau. Dit gebeurt vaak in vergelijkend perspectief; de Randstad versus andere stedelijke regio's in Europa, de Randstad versus de rest van Nederland en de Noord versus de Zuidvleugel. Ruim vijftig jaar na de introductie van de Randstad als planologisch concept, staat deze kracht onder druk.

Een debat over een verdeelde of gedeelde regio, inclusief eigen autoriteit, zal deze kracht eerder verder verzwakken dan versterken. Dé Randstad bestaat namelijk niet. Beter is het geen rigide afbakening te kiezen maar afhankelijk van de opgave gebruik te maken van de verschillende schaalniveaus. Slechts weinig opgaven spelen op de Randstad-

Slotdebat:

Bestuurders in gesprek over urgentie

Het doel van het congres was de Structuurvisie Randstad 2040 te concretiseren op het niveau van steden en stedelijke regio's. Verschillende sprekers benadrukten het belang van good governance voor het realiseren van de opgaven. Onder leiding van Felix Rottenberg ging het slotdebat nader in op de rol van lokale bestuurders. De wethouders Maarten van Poelgeest (Amsterdam) en Marnix Norder (Den Haag) gaven hun visie, samen met Henk Ovink, directeur Nationale Ruimtelijke Ordening bij het ministerie van VROM.

Zowel Amsterdam als Den Haag hebben de afgelopen periode gekozen voor binnenstedelijk bouwen. Hiermee sluiten ze aan bij de Structuurvisie Randstad 2040, die inzet op verdichting en metropolitane ontwikkeling. Toch is hun strategie niet direct op versterking van de Randstad als polycentrische regio gericht. Volgens wethouders Van Poelgeest en Norder komt dit, doordat de urgentie voor de vraagstukken op de langere termijn ontbreekt. "We leven in een democratie waardoor de dingen van vandaag veel belangrijker zijn dan de toekomst. Alles draait om de korte termijn", aldus Van Poelgeest. Bovendien is het volgens hem niet juist alle opgaven op het schaalniveau van de Randstad te regelen, daarvoor verschillen de stadsregio's en gewesten te veel. "Een

ander probleem", zo schetst Norder, "is dat marktpartijen geen grote opgaven aangaan, zeker niet in deze tijd".

Ovink erkent dit, maar verwijt de lokale bestuurders hier te makkelijk in mee te gaan. "Ik mis de visionaire ideeën, ook overheden maken geen langjarige plannen meer". Ook Rottenberg ziet weinig verantwoordelijkheidsbesef bij de lokale bestuurders.

Een belangrijk kwestie in het versterken van de Randstad is de bestuurlijke regie, benadrukken beide wethouders. "Lokale politici worden afgerekend op wat ze voor hun stad betekenen, niet wat ze voor de Randstad doen", stelt Norder. "Het over je eigen schaduw heen springen is noodzakelijk maar blijft heel moeilijk", beaamt Van Poelgeest. Volgens Ovink is dit geen kwestie van een extra autoriteit, maar het juridisch kader. De nieuwe WRO kan uitkomst bieden, maar ook nieuwe vormen van governance zoals in de Uitvoeringsallianties of Randstad Urgent. Ingeburgerd is dit echter nog niet en het kweken van urgentie voor de toekomst van de Randstad blijkt daarom op bestuurlijk niveau, in de afzonderlijke steden, nog een lastige klus. Voorlopig blijft ook op nationaal niveau verantwoordelijkheid en leiderschap hard nodig.

schaal, dikwijls op een lager of soms juist op een hoger niveau. Wonen, werken en recreëren vraagt vooral om keuzes op de schaal van de stadsregio's en Randstadvleugels. Bereikbaarheid speelt in hoge mate op die schaal, maar daarnaast ook op Randstedelijke, nationale en internationale schaal. Rotterdam en Amsterdam kunnen samen als grootste haven van de wereld krachtiger zijn dan apart. Flexibiliteit in de te hanteren schaal moet centraal staan om de kracht van de steden en de Randstad als geheel optimaal te kunnen benutten.

In tegenstelling tot monocentristische regio's als Londen, Parijs of New York, maar ook Wenen, Madrid of München, kent de Randstad verschillende centra. In jargon heet het dat de Randstad een polycentrische structuur bezit, samengesteld uit historisch veel verschillende kernen, verbindingen en open land ertussen. Van de eigen identiteiten en kwaliteiten van onze steden zou veel meer gebruik gemaakt kunnen worden, met kansen om de ruimtelijke verschillen te gebruiken als selling point. Dit betekent concreet dat kansen onderscheiden worden op verschillende schaalniveaus en dat daarnaar gehandeld moet worden. Soms zal dit betekenen dat Amsterdam de boventoon voert, soms treedt men op in Randstadverband en soms als onderdeel van de megaregio die heel Nederland en soms ook een deel van België, Duitsland, NoordFrankrijk en Engeland omvat. De voordelen van de polycentrische structuur worden niet alleen te weinig benadrukt, maar kunnen ook niet altijd ten volle worden benut. We kampen met files, transportproblemen en verstopte woningmarkten. De leefbaarheid in steden is problematisch, het landschap verrommelt en de arbeidsmarkt kan moeilijk met de condities van de huidige economie omgaan. Door hier de strijd mee aan te gaan, is een evenwichtiger en meer duurzame ontwikkeling mogelijk met bijbehorende ruimtelijke verschillen en keuzemogelijkheden.

5 Bevorder de aantrekkingskracht van steden

Voorheen presenteerden planologen de Randstad dikwijls als een metropool met een krachtige positie op het gebied van vooral handel, transport en distributie. Om een sterke internationale concurrentiepositie te behouden, kan de Randstad niet meer enkel op de functie als 'poort voor Europa' vertrouwen. De kracht zit intussen namelijk in hoge mate in diverse diensten die zich in de steden concentreren. Bovendien is de toegevoegde waarde van transport en distributie beperkt, terwijl sprake is van een groot ruimtebeslag en een negatieve impact op de kwaliteit van stad en land, natuur en milieu. De mainportstrategie is niet meer voldoende en moet worden vernieuwd. Een economisch krachtige Randstad is gebaat bij een betere bereikbaarheid, een kwalitatief hoogstaand arbeidspotentieel, goede huisvestingsmogelijkheden en aantrekkelijke voorzieningen. Dit vergt radicale ingrepen die verder gaan dan de Randstad alleen. Dossiers zoals kilometerheffing,

afbouw van de hypotheekrenteaftrek, verdichting, reïntegratie en wijkaanpak dienen mede in het licht van de ambities voor de Randstad en de (potentiële) kracht van de verschillende steden bekeken te worden.

Werken volgt steeds meer het wonen, met name in de kennis- en diensteneconomie die zich steeds verder ontwikkelt. Economisch krachtige stedelijke regio's voldoen niet alleen aan de behoeften van ondernemers, maar ook aan die van bewoners en bezoekers. De kracht van steden in de Randstad is altijd de compactheid van bebouwing geweest en deze moet zeker voor de toekomst behouden blijven. Er zijn echter nog vele woningen, wegen en railverbindingen nodig, vooral in de economisch meest krachtige en drukke delen van de Randstad zoals de stadsregio's Utrecht, Amsterdam en Den Haag. Dit betekent dat er een kwaliteitsslag dient plaats te vinden in veel grote steden. Deze kwestie is ook aan de orde in de regio's met minder economische dynamiek en meer sociale opgaven, zoals IJmond, Zaanstreek en Rijnmond. Transformatie van oude wijken, duurzame kwaliteit en betere openbare ruimte zijn speerpunten waarop vol moet worden ingezet. Meer kwaliteit in de steden moet samengaan met meer kwaliteit in het ommeland. Geen eindeloze kale velden, maïsakkers of lege weilanden, maar groenblauwe topkwaliteit nabij steden die het stedelingen gemakkelijk maakt om hun drukke stad te verruilen voor een aantrekkelijk landschap. Dat betekent meer aandacht voor toegankelijke natuur, landschap en recreatie.

6 Herdefinieer de rol van de overheid

De overheid wikt en beschikt, de overheid bepaalt en betaalt: zo ging het een halve eeuw lang, maar tegenwoordig niet meer en in de toekomst al helemaal niet. De vaak genoemde omslag 'van government naar governance' in de ruimtelijke ordening betekent dat bestuur een activiteit is van en met alle relevante partijen. Dit heeft consequenties voor zowel de Rijksoverheid als gemeenten. De rol van het Rijk in ruimtelijke ontwikkeling is zeker niet uitgespeeld, maar verschuift. De Rijksoverheid zal duidelijkere keuzes moeten maken op ruimtelijk gebied en zich concentreren op enkele speerpunten. Er komt dus meer focus. Concreet betekent dit dat het ministerie van VROM minder op de concrete uitvoering gaat zitten, maar globale structuren schetst en alleen bij projecten van nationaal belang de regie voert. Met andere woorden, het Rijk zal niet meer generiek aansturen, maar selectief faciliteren. Dit wordt onder meer gedaan door te werken met flexibele, gebiedsgerichte of themagerichte samenwerkingsverbanden en allianties. Deze ambitie is reeds in de Nota Ruimte uitgesproken en door de Structuurvisie Randstad 2040 bevestigd. De Randstad 2040 Uitvoeringsallianties passen in de verandering van de sturing die nodig is om resultaat te kunnen boeken in de huidige samenleving en de daadkracht te vergroten. Ook programma's als Sneller en Beter en Randstad Urgent zijn voorbeelden van deze nieuwe

werkwijzen. In de uitwerking van de visie dient deze rolverschuiving daadwerkelijk te worden ingevuld.

Door de veranderende rol van de Rijksoverheid krijgt de uitvoering op lager niveau meer verantwoordelijkheid. Dit betekent dat bestuurders niet kunnen weglopen van lange termijnbeslissingen of structurele projecten die de eigen stad overstijgen. Hiervoor moet een eind komen aan het sterke lokale denken en het vliegen afvangen van buur-

meenten. De ruimtelijke opgaven waarvoor we staan, vergen kortom een nieuwe bestuurlijke cultuur waarin allen zich optimaal inzetten voor een sterke regio. Het is een cultuur die bestaat uit durf, leiderschap, besef van urgentie en internationale oriëntatie. Daarbij doet het niet ter zake of dat nou de Randstad is, de Zuidvleugel, het KANgebied of Twente. Ook een specifieke regionale autoriteit is geen vereiste.

Tot slot

Een sterk Nederland is gebaat bij een sterke Randstad. Als regio waar zich de meeste economische activiteiten afspelen en de meeste mensen wonen, is een vitale Randstad cruciaal voor de welvaart en het welzijn van het hele land.

De Structuurvisie Randstad 2040, en daarvoor de Nota Ruimte, leggen de nadruk op sterke regio's en stedelijke gebieden. Deze liggen in de Randstad, maar evengoed daarbuiten, waarmee het oude mainportbeleid wordt vernieuwd en verbreed. Binnen de steden en hun omgeving is een accentverschuiving nodig naar kennis, cultuur en innovatie.

Nadat de Structuurvisie in 2008 door het kabinet is vastgesteld en vanuit het Rijk een aantal initiatieven zijn ontwikkeld, zoals de Uitvoeringsallianties, Randstad Urgent en Sneller en Beter, komt het nu aan op de praktische uitwerking. Er dienen keuzes gemaakt te worden door bestuurders op regionaal en lokaal niveau, die mede bepalen hoe ons land er over één generatie uitziet. Het credo van het congres, 'wie niet kiest, verliest', betekent dat er nu actie nodig is om onze kinderen straks op een prettige manier te laten leven, wonen, werken, recreëren en verplaatsen. Het gaat dus om belangrijke keuzes, met gevolgen voor de komende tien, dertig of honderd jaar.

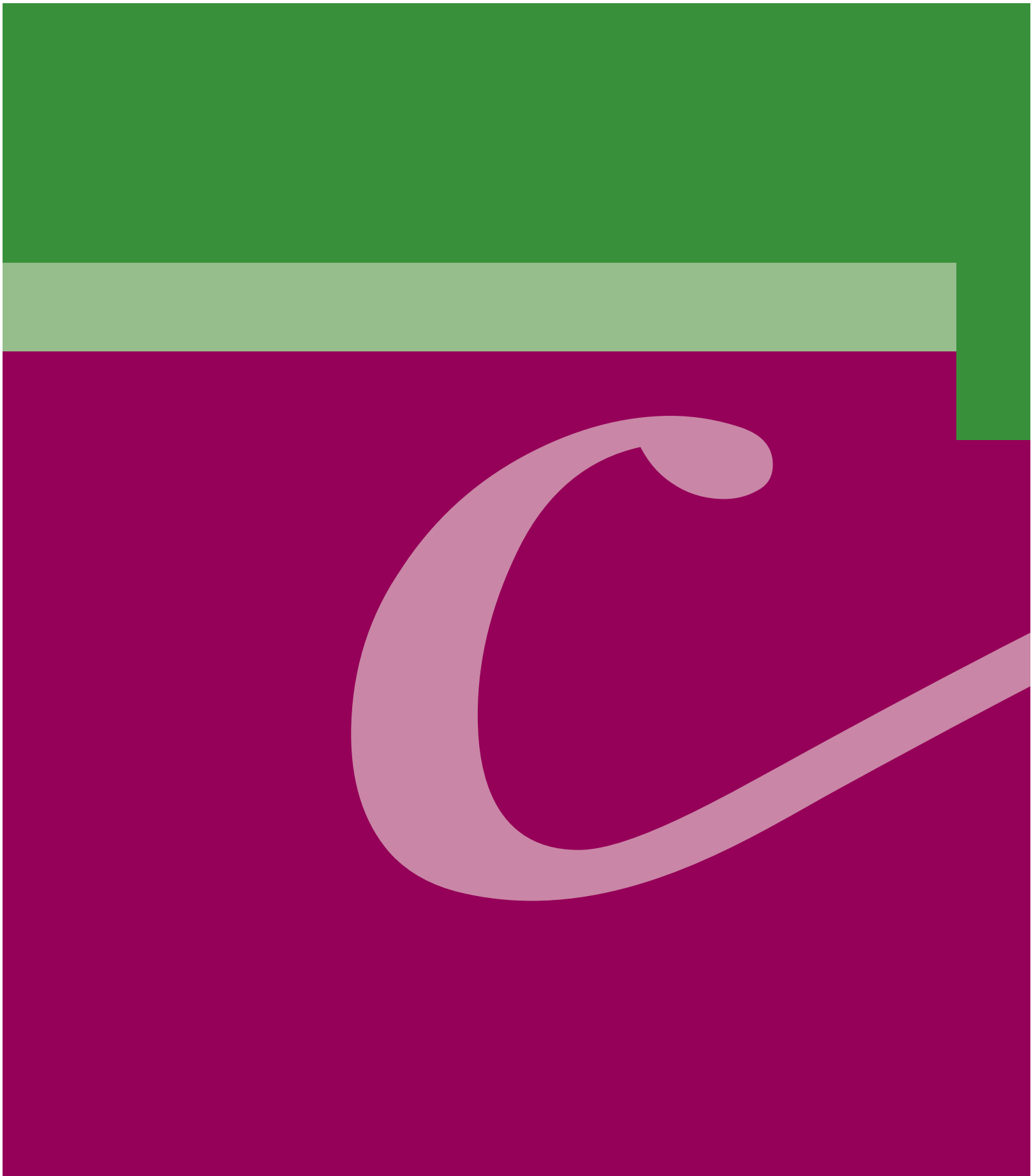
Een sterk Nederland kent een sterke Randstad met sterke steden. Sterke steden zijn vol van centrale functies, kennen diversiteit en kwaliteit, bieden woon en leefmilieus voor uiteenlopende groepen en worden omgeven door een aan-

trekkelijk ommeland. 'Rode', 'groene' en 'blauwe' functies zijn niet zorgvuldig gescheiden, maar handig aan elkaar verbonden: de belangrijkste taak van de ruimtelijke ordening. Sterke steden zijn aantrekkelijk om in te wonen, te werken en te zijn.

Bij deze dynamiek hoort een nieuwe strategie, een strategie die op integrale wijze de verschillende opgaven voor de Randstad aanpakt. Dit betekent het fundamenteel doordenken van beleid, waarbij ruimtelijke ordening de verbindende schakel vormt tussen economische, sociale en ecologische vraagstukken. Ruimte is daarbij een breed begrip dat ingevuld wordt naar het geografische schaalniveau dat bij een specifieke opgave of uitdaging past.

Het ordenen en vormgeven van de ruimte is allang niet meer een opdracht van de Rijksoverheid, maar een opgave voor verschillende overheden en stedelijke partijen samen. Van het Rijk wordt een heldere visie op hoofdlijnen gevraagd, het baken aan de horizon. Voor het overige faciliteert, ondersteunt en denkt het Rijk mee. Dat betekent ook meer lokale keuzevrijheid, meer lokale verantwoordelijkheid en minder regels, voorschriften en procedures, iets wat de slagkracht van partijen vergroot. Ruimtelijke ordening kan op deze manier ook bijdragen aan economisch herstel, wat leidt tot sterke steden, in een sterke Randstad, in een sterk Nederland. Randstad 2040 is nu!

Nicis Institute
Laan van N.O. Indië 300 T +31 (0)70 3440966
2593 CE Den Haag F +31 (0)70 3440967
Postbus 90750 info@nicis.nl
2509 LT Den Haag www.nicis.nl

Nicis
INSTITUTE